STORJA TAL-BIBBJA BIL-MALTI *

1822 – 1984

Nhar it-18 ta' Diċembru 1966 f'seduta ġenerali ta' l-Għaqda Bibblika Maltija ttieħdet id-deċiżjoni li ssir traduzzjoni ġdida tal-Bibbja bil-Malti. Din id-deċiżjoni ma ttiħdetx bl-addoċċ, iżda wara ħafna ħsieb u tentattivi biex tkun ippubblikata f'volum wieħed it-traduzzjoni tal-Professur Saydon, ħaġa li kien beda jinħass il-bżonn urġenti tagħha.

Qabel ma ngħaddu biex infasslu l-istorja tal-Bibbja l-ġdida fl-irqaqat kollha tagħha tajjeb nagħtu ħarsa lura u naraw x'sar u x'ma sarx f'pajjiżna f'dan il-qasam mill-1822 sa l-1966, sew mill-Protestanti, sew mill-Kattolċi.

Mal-wasla ta' l-Ingliżi f'Malta, il-Protestanti Ingliżi xeħtu għajnejhom fuq Malta sew imħabba l-komunità Ingliża ġdida fil-Gżira (sew militari kemm ċivili), kif ukoll imħabba l-possibiltà li jagħmlu minn Malta ċentru tal-Protestantiżmu fil-Mediterran u 'l hemm mix-xtut tiegħu.

Tfaċċaw għalhekk għadd ġmielu ta' Soċjetajiet Protestanti fosthom iċ-*Church Missionary Society*, irrappreżentata mir-Rev. William Jowett. Malli wasal Malta fl-1816 waqqaf il-*Bible Society in Malta* bil-għajnuna ta' xi Ingliżi u Maltin fosthom il-Prof. Cleardo Naudi.

Fost attivitajiet oħra, bħalma kienu laqgħat ta' gruppi għall-qari u l-istudju tal-Bibbja, Jowett ha ħsieb it-traduzzjoni tat-Testment il-Ġdid bil-Malti. Kellu l-ħsieb li jħajjar 'il-Maltin jaqraw il-Bibbja minkejja li ftit kienu kapaċi jaqraw, u dawk li kienu jafu kellhom it-traduzzjoni Taljana ta' l-Isqof Martini, u li jħajjar 'il-missjunarji Ingliżi jitgħallmu l-Għarbi mitkellem biex jevanġelizzaw l-Afrika ta' Fuq.

L-ewwel frott deher fl-1822 bit-traduzzjoni, tal-Vanġelu ta' San Ġwann magħmula minn Ġużeppi Maria Canolo, bniedem nofsu illitterat. Din l-edizzjoni, flimkien mat-test Malti, kellha f'kolonna parallela t-test Taljan ta' l-Isqof Martini.

Fl-1829 l-istess *Church Missionary Society* ippubblikat il-Vanġeli u l-Atti ta' l-Appostli ta' Mikiel Anton Vassalli fl-1829, ftit wara li miet. Vassalli ħadem fuq it-test tal-verżjoni Latina tal-Vulagata, li kien stampat ukoll f'kolonna parallela mat-traduzzjoni Maltija. U hawn waqfet il-ħidma taċ-*Church Missionary Society* f'dan il-qasam.

Sittax-il sena wara l-mewt ta' Vassali s-*Society for Promoting*

---

* Diskors li għamel ir-Rev Mons Professur K. Sant fis-Serata Bibblika li saret fl-Istitut Kattoliku fl-okkażjoni tal-pubblikazzjoni tal-Bibbja Sħiħa bil-Malta mill-Għaqda Bibblika nhar it-Tlieta 18 ta' Diċembru, 1984.

Christian Knowledge ippubblikat il-*Book of Common Prayer* bil-Malti b'siltiet Bibbliċi u s-Salmi, u sentejn wara, fl-1847, it-Testment il-Ġdid kollu.

Dan kien xogħol Rev. M.A. Camilleri, qassis Kattolku, li kien għadda għall-knisja Anglikana. Camilleri irriveda x-xogħol ta' Vassalli, ittraduċa *l-Ittri ta' l-Appostli* u l-*Ktieb ta' l-Apokalissi*. Il-promotur kien l-ewwel Isqof ta' Ġibiltà, ir-Rev. George Tomlinson. It-traduzzjoni ta' Camilleri kienet mibnija fuq il-*King James version*, b'Malti aktar kurrenti. Dawn it-traduzzjonijiet ftit kellhom suċċess imħabba fl-oriġini Protestanta tagħhom u l-ftit nies li kienu jafu jaqraw.

Fl-1872, ir-Rev. George Wisely, ministru taċ-*Church of Scotland* f'Malta ħa l-inizjattiva u ħajjar il-*British and Foreign Bible Society* biex tippubblika l-Vanġeli, barra San Mark, u l-Atti ta' l-Appostli bil-Malti f'libretti żgħar kif tabilħaqq għamlet.

Għal dan ix-xogħol inkarigaw lir-*Rev. M.A. Camilleri*, li kien imdaħħal sewwa fiż-żmien. Dan irriveda t-traduzzjoni tiegħu stess, biddel xi kliem u l-ortografija. Dawn il-libretti baqgħu jistampawhom biż-żieda tal-Vanġelu ta' San Mark maħdum minn Sir Temistocle Zammit u l-*Ktieb tas-Salmi* maħdum minn John Falzon fl-1926, sa ftit wara s-sena 1930.

Hawn waqfet il-ħidma Protestanta sakemm fl-1962 indaħlet it-*Trinitarian Bible Society*, li, bi prinċipju, ma tridx taħdem la mal-Kattoliċi u l-anqas mal-Protestanti li qegħdin jaħdmu mal-Kattoliċi fi spirtu ekumeniku. Wara din ippubblikat il-*Vanġeli*, wieħed wieħed, fl-1971, imbagħad *it-Testment il-Ġdid* fl-1980, u fl-aħħar il-Bibbja kollha skond il-Kanoni Protestant, ippreparata minn K. Zammit. Din kienet il-ħidma Protestanta matul medda ta' 158 sena.

Il-Ħidma tal-Kattoliċi

L-ewwel Kattolku li ndaħal għat-traduzzjoni tal-Bibbja kien Richard Taylor – Malti minkejja l-kunjom Ingliż. Qablu kien għamlu xi ħaġa l-Kan. Agius De Soldanis, Panzavecchia, u awtur anonimu li rriveda t-traduzzjoni ta' Canolo. Ix-xogħol kollu ta' dawn baqa' f'manuskritti.

Taylor, li kellu stil popolari, ippubblika l-Uffizzju tal-Ġimgħa l-Kbira fl-1845 u s-*Salmi* f'forma ritmika maħduma fuq il-vulgata fl-1846.

Fl-1895, meta l-qari bil-Malti beda jiżdied sewwa Ġużè Muscat Azzopardi beda jippubblika l-Vanġeli, faxxiklu faxxiklu, sakemm ippubblikahom kollha flimkien ma' *l-Atti ta' l-Appostli* fl-1924. Ix-xogħol ta' Muscat Azzopardi bla dubju ta' xejn kellu effett profond sew fl-iżvilupp tal-kitba Maltija, reliġjuża u profana, kif ukoll fuq il-ħidma Bibblika.

Pass ieħor 'il quddiem sar meta ndaħlu f'dan il-qasam it-tliet kit-

tieba tal-Malti: Dun Pietru Pawl Grima, is-Sur Fons Marija Galea u Dun Pietru Pawl Saydon, aktar tard Professur ta' l-Iskrittura fl-Università. Dawn it-tlieta bejniethom ittraduċew u ippubblikaw il-il-Bibbja kollha bil-Malti bejn is-snin 1926-1932, f'volumi żgħar separati minn xuxin.

Bejn is-snin 1939 u 1965 Patri Ġeraldu Paris O.P. ippubblika t-traduzzjoni tiegħu tal-*Vanġeli*, l-*Atti ta' l-Appostli*, l-*Ittra lir-Rumani* u l-*Ittri ta' San Ġwann u ta' San Ġakbu*.

Il-*Għaqda tal-Qari Tajjeb* ippubblikat il-Vanġelu ta' San Mark fl-1936. Skond informazzjoni li għandi, l-*Għaqda tal-Qari Tajjeb* ippubblikat il-*Vanġelu* ta' San Mark ippreparat mis-seminarista (illum Monsinjur) G. Lupi; skond ma qalli Mons. Lupi stess l-Għaqda kellha l-ħsieb tippubblika l-vanġeli l-oħra, imma waqfu biex ma jfixklux iċ-ċirkolazzjoni tal-*Vanġeli* ta' Patri Paris; kellhom San Mattew diġà kompost.

Dawn it-traduzzjonijiet, barra dik ta' Saydon, kienu kollha maħduma fuq il-verżjoni Latina bi stil mexxej u popolari; xterdu ħafna fl-idejn u servew biex imlew vojt li kien ilu jinħass. Kellhom ukoll l-inkoraġġament ta' l-awtorità tal-Knisja.

It-Traduzzjoni ta' Prof. P.P. Saydon

Il-Professur Saydon kien l-ewwel saċerdot Malti li ha l-formazzjoni bibblika-xjentifika mill-Istitut Bibbliku Pontifiċju ta' Ruma; imħarreġ fl-ilsna oriġinali tal-Bibbja, l-Lhudi u l-Grieg, u fl-interpretazzjoni Bibblika, meta ġie biex jittraduċi l-Bibbja qatagħha li jiftaħ triq ġdida billi jittraduċi mil-Lhudi u l-Grieg u juża lingwaġġ letterarju u mirqum.

Dawn iż-żewġ deċiżjonijiet kellhom effett profond fuq il-kwalità u l-valur tat-traduzzjoni ta' Saydon: l-ewwelnett it-traduzzjoni direttament mill-ilsna oriġinali (ħaġa li fost il-Kattolċi kienet intiża aktarx għall-istudjużi; it-traduzzjoni għall-poplu u għall-użu liturġiku kienet issir mill-vulgata sas-sena 1943, meta kienet ippubblikata l-*Enċiklika Divina afflanti Spiritu*) rabtet lit-traduttur wisq ma' l-istruttura u l-idjoma Lhudija jew Griega, u t-tieni, l-istil u l-istruttura tal-Malti mirqum u raffinat u marbut man-natura semitika qatgħetu mill-ilsien mitħaddet fil-livell popolari.

Ma ninsewx li fis-snin 1920-1939 fost l-istudjużi u d-difensuri tal-Malti, bħalma kien Saydon, kien hemm it-tendenza qawwija li jsaffu 'l-Malti min-neoloġiżmi u l-idjomi Taljani li kienu daħlu fil-Malti mitkellem kontra l-oħra li ppruvat tittaljanizzah mill-aħjar li tista'. Żewġ estremi li ma setgħux ma jħallux l-effetti negattivi tagħhom. Illum, wara l-esperjenza tal-gwerra, b'tagħlim akbar fl-iskejjel u mħabba l-ħteġiet li qamu ma' tul iż-żmien, it-trab tal-kontroversja qagħad u ngħiduha b'xi ftit tar-riserva, sibna t-triq tan-nofs.

It-traduzzjoni tal-Prof. Saydon għalhekk, fidila u marbuta ma' l-istruttura u l-idjoma Lhudija jew Griega, (u din ikkondizzjonata

mil-Lhudi jew l-Aramajk, l-ilsna oriġinali tal-Kittieba Sagri), u b'Malti hekk imsejjaħ safi, mirqum u raffinat, hija 'il bogħod mill-Malti mitkellem.

Dan kollu, flimkien mas-sitwazzjoni kulturali, soċjali u politika ta' dik il-ħabta, jispjega l-laqgħa kontroversjali li kellha t-traduzzjoni ta' Saydon.

L-ewwelnett, ngħiduha mill-ewwel, ħadd – la l-awtoritajiet tal-Knisja u anqas il-lajċi ma ħadha kontra l-prinċipju li l-Bibbja tkun tradotta f'ilsien il-poplu, kontra dak li jgħidulna xi wħud. Sa hawn kollox sewwa.

Milli stajt naqbad mill-istħarriġ li għamilt fost in-nies ta' dak iż-żmien ħadd, kienu x'kienu l-fehmiet tiegħu, ma seta ma japprezzax il-valur xjentifiku u s-serjetà ta' din l-opra.

Biss daħlu l-preġudizzji politiċi, soċjali u kulturali taż-żmien. Xi wħud ma qablux ma' l-istil u l-lingwaġġ, oħrajn ħassew ruħhom in-kapaċi li jiggustaw dan l-istil. Oħrajn, mogħmija mill-passjoni politika u soċjo-kulturali, ma ridux jafu biha. Dawk li kienu jħabirku biex jibnu l-Malti u jagħtuh il-pożizzjoni li kienet tixraqlu bħala lsien il-poplu u mezz ta' edukazzjoni laqgħu din l-opra b'entużjażmu.

Fil-livell popolari nistgħu ngħidu li l-poplu baqa' indifferenti, l-ewwelnett għax ħafna ma kinux jafu jaqraw, u oħrajn għax ħassew ruħhom inkapaċi li jifhmu kollox, barra li l-istil kien 'il bogħod mill-ilsien li kienu jitkellmu.

Dawn ir-reazzjonijiet biż-żmien tbiddlu, kif tbiddlu wkoll, ftit jew wisq, il-fehmiet u l-metodu tal-Prof. Saydon, matul ix-xogħol tiegħu, kif wieħed jista' jara jekk iqabbel it-traduzzjoni tal-*Ġenesi* (1929) mat-traduzzjoni ta' l-*Apokalissi* (1959). Sakemm kien wasal biex jispiċċa, l-edukazzjoni kibret, in-nies bdew jaqraw aktar, l-interess fl-Iskrittura beda jiżdied, u ċ-ċirkolazzjoni tat-traduzzjoni żdiedet, speċjalment tal-Kotba tat-*Testment il-Ġdid*. U hawn nidħlu f'fażi oħra.

Wara li spiċċa t-traduzzjoni, il-Prof. Saydon hejja reviżjoni tal-Bibbja u beda jaħseb għall-istampa. Kien hemm diversi aġenti li offrewlu li jindaħlu għax-xogħol huma. Għamel appell lill-pubbliku permezz ta' l-istampa biex jara x'jixtiequ jekk hux edizzjoni *de luxe* jew waħda sempliċi. Ir-reazzjoni kienet ħajja. Ħafna għażlu li jkollhom edizzjoni sempliċi u rħisa kemm jista' jkun. Ma' din ix-xewqa talbu wkoll li r-reviżjoni tkun b'mod li tissimplifika l-istil, speċjalment il-vokabularju. B'hekk bdiet polemika sħiħa bejn Saydon u dawn il-kontributuri, li fl-fehma tiegħi ma wasslet għal imkien.

Fil-11 ta' Frar 1965 f'laqgħa li l-Kumitat tal-Għaqda Bibblika Maltija kellha mal-Professur Saydon, ftehimna li l-Għaqda tieħu x-xogħol tal-pubblikazzjoni bil-kunsens ta' l-Arċisqof Gonzi li kellu jgħinna bil-fondi mill-Kurja.

Għalhekk il-Għaqda kitbet lil xi Djar barra minn Malta biex tara x'possibiltajiet kien hemm. Id-Ditti *Nelson & Co. Ltd.* ta' Lon-

dra aċċetta li jidħol għax-xogħol hu, b'ittra tat-3 ta' Ġunju 1965. Sa dan it-tant Saydon inqalagħlu l-inkwiet fuq id-dar; u rrifjuta li jistampa l-Bibbja. Inqalgħet polemika sħuna fl-istampa u tħassar kollox. Il-Għaqda għamlet tentattivi oħra biex issewwi kollox, iżda kien kollu ta' xejn — il-pjan sfratta għal kollox u l-Bibbja ta' Saydon ma kellhiex toħroġ mill-ġdid qabel is-sena 1977 bl-inizjattiva tas-Soċjetà tal-'MUSEUM', il-werrieta tad-dritt tal-pubblikazzjoni tagħha.

Id-Deċiżjoni tal-Għaqda Bibblika

F'dan iż-żmien beda jqum interess ġdid fil-Bibbja mħabba d-dħul tal-Malti fil-Quddiesa u l-bqija tal-Liturġija mill-Avvent ta' l-1964 'il quddiem. L-użu tat-traduzzjoni ta' Saydon uriena l-bżonn ta' tibdil ta' xi kliem u frażijiet adattat għall-qari pubbliku, ħaġa li għamlet il-KLA bir-responsabilità tagħha weħidha. F'kull laqgħa pubblika li kien ikollna għal xi kors jew konferenza bibblika kulħadd kien jinsisti fuq il-bżonn ta' Bibbja bil-Malti f'volum wieħed mill-aktar fis. Fl-aħħar, fis-seduta ġenerali tal-Għaqda tat-18 ta' Diċembru 1966, il-membri preżenti — aktar minn 200 ruħ — tressqet mozzjoni proposta minn Dun Antoine Said Pullicino u issekondata mis-Sur Krispin Mangion li kienet tgħid hekk:

"Imħabba l-impossibiltà li tiġi stampata mill-ġdid it-traduzzjoni diġà eżistenti tal-Bibbja bil-Malti din il-laqgħa ġenerali tal-Għ.B.M. titlob li titwaqqaf kummissjoni speċjali biex tieħu ħsieb traduzzjoni tal-Bibbja mit-testi oriġinali."

Din il-mozzjoni għaddiet unanimament b'akklamazzjoni.

Kummissjoni tat-tradutturi

Fl-ewwel seduta tal-Kumitat tal-Għaqda nħatret kummissjoni għat-traduzzjoni iffurmata minn dawn in-nies: Prof. Dun Karm Sant (President), Dun Antoine Said Pullicino, (Segretarju) Dun Ġwann Azzopardi, Patri Valent Barbara O.P., Patri E. Fenech, Dun Ġwakkin Schembri, Patri Guido Schembri, Patri Donat Spiteri, Patri M. Sultana, Patri M. Vella u għadd ta' konsulenti. Din il-Kummissjoni, maż-żmien tbiddlet u fl-aħħar spiċċat biex fiha baqgħa membri attivi: Prof. Dun Karm Sant, Patri Donat Spiteri, Patri Eġidju Mizzi u Patri Joe Agius.

L-ewwel ma għamlet il-Kummissjoni kien li fasslet għadd ta' prinċipji li fuqhom kellha timxi fosthom: li t-traduzzjoni ssir mit-testi oriġinali Lhudi, Aramajk u Grieg skond l-aħħar edizzjonijiet kritiċi u l-aħħar riżultati tax-xjenza bibblika; it-tieni li jintuża l-lingwaġġ Malti — vokabularju, struttura u stil — ħaj f'fomm il-poplu irfinut u mirqum skond is-sengħa letterarja, li jkun jista' jinqara u jinftiehem fil-qari pubbliku, speċjalment fil-Liturġija, lingwaġġ li jħares mhux biss lejn it-testi oriġinali iżda wkoll lejn il-pubbliku li se jkun jaqrah.

Dawn il-prinċipji kienu modifikati fid-dawl tal-*Guiding Principles*

for Interconfessional Cooperation in Translating the Bible ippubblikat mis-*Secretariat for Promoting Christian Unity* tas-Santa Sede flimkien mal-*United Bible Societies* f'Ġunju ta' l-1968. Ix-xogħol għall-ewwel abbozzi tqassam bejn il-membri b'mod li jkun hemm tnejn min-nies, wieħed imħarreġ fl-istudji u l-ilsna bibbliċi u ieħor imħarreġ fil-Malti. Tfassal ukoll programm ta' xogħol fuq tliet snin; iżda dan kellu jitħassar għaliex f'Ġunju ta' l-1967 il-Kummissjoni Liturġika tal-Provinċja Maltija talbitna nipreparaw it-traduzzjoni tal-qari għall-quddiesa u l-amministrazzjoni tas-Sagramenti. Għalkemm dan ħarbtilna l-programm oriġinali, bis-saħħa tiegħu ippruvajna t-traduzzjoni u tgħallimna mill-esperjenza. Ma' din inżidu ukoll il-qari minn fuq ir-Rediffusion, illum Cable Radio, minn Charles Arrigo, li ma naqasx jagħtina l-pariri tiegħu.

Semmejna l-konsulenti; dawn ukoll, għalkemm mhux b'konsistenza regolari għamlulna l-osservazzjonijiet tagħhom. Fost dawn ma rridx nonqos li nsemmi l-esperti tal-*United Bible Societies*, il-Konfederazzjoni Internazzjonali tal-Għaqdiet Bibbliċi mad-dinja kollha. Dawn l-esperti raw xi wħud mill-abbozzi tagħna, tawna saħansitra kotba tekniċi fuq it-traduzzjoni skond prinċipji moderni tat-traduzzjoni dinamika, u organizzaw seminar għat-tradutturi f'Jannar ta' l-1973 b'riżultat pożittiv. Meta l-abbozzi kienu lesti, irrivedejniehom flimkien, jew wieħed wieħed, u fl-aħħar kienu ttajpjati għall-istampa taħt is-superviżjoni tiegħi. Kienu diversi s-sinjorini li għenu f'dan ix-xogħol, xi wħud voluntieri, oħrajn b'rimunerazzjoni moderata, aktar bħala sinjal ta' rikonoxxenza, milli bi ħlas adegwat.

L-Istampar tal-Bibbja

Kif kulħadd jaf, aħna bdejna biex stampajna partijiet mill-Bibbja. L-ewwel ma ġew stampati t-testi tal-Liturġija mill-Kummissjoni Liturġika. Sas-sena 1976 kienu ppubblikati kollha, inklużi l-lezzjonijiet tal-Brevjar. Fl-1971 il-Vanġelu ta' San Mark stampat fil-*Veritas Press* flimkien mal-*United Bible Societies*, l-ewwel eżempju fid-dinja ta' kooperazzjoni interkonfessjonali bħal din. Inbiegħu 10,000 kopja. Fl-1975 stampajna 10,000 kopja tat-Testment il-Ġdid kollu, fil-*Veritas Press* ukoll. Dawn inbiegħu f'xahrejn, u erġajna stampajnieh flimkien mal-*Klabb Kotba Maltin* fl-1978, 15,000 kopja. Minn 25,000 kopja kien fadlilna xi 1,500. Dawn il-pubblikazzjonijiet kollha, inħatfu f'qasir żmien – rekord għall-pubblikazzjonijiet Maltin.

Issa l-lum qegħdin niċċelebraw il-pubblikazzjoni tal-Bibbja f'volum wieħed, il-ħolma ta' tant snin seħħet. Bdejna billi ftehimna mal-*Media Centre*, l-aġenzija editriċi tal-Kurja djoċesana taħt id-direzzjoni tas-Sur Manni Spiteri, u dawn mal-KKM u l-*Gulf Publishers* għall-*photosetting*, u l-*Interprint* għall-istampa. U x-xogħol beda fl-aħħar ta' Jannar ta' din is-sena.

F'Marzu għamilna appell għas-sottoskrizzjonijiet, u b'sodisfazzjon

ta' kulħadd dawn is-sottoskrizzjonijiet qabżu l-15,000 li konna se nistampaw. Għalhekk kellna nirduppjaw in-numru għal 30,000. Dan ħolqilna xi diffikultajiet li rnexxielna negħelbu wkoll, għalkemm ikkaġunnawlna dewmien fid-distribuzzjoni. Dan kollu juri l-interess u l-għatx tal-poplu Malti għall-Bibbja.

Il-Finanzi

Kuntrarjament għal dak li kienu jaħsbu xi wħud, il-finanzi qatt ma fixkluna; jekk domna naħdmu daqshekk, ir-raġuni hi l-ftit li konna, kellna xogħol ieħor, xejn inqas meħtieġ ma' xiex inlaħħqu. Ngħidha mill-ewwel: it-tradutturi qatt ma ħadu xejn, iżda kellna xi spejjeż għax-xogħol segretarjali u għall-ittajpjar. Għal din il-Kurja kienet selfitna Lm1,000, li mbagħad din is-somma nbiddlet f'donazzjoni; u Lm100 oħra mill-Kurja ta' Għawdex. Mill-Kapitlu tal-Kattidral kellna diversi donazzjonijiet ta' Lm120 kull sena għal xi 5 snin; ma' dawn inżidu l-kontribuzzjonijiet tal-Parroċċi fil-Jum Bibbliku ta' kull sena u xi ħaġa oħra mill-Kummissjoni Liturġika. Il-Kapital meħtieġ għall-pubblikazzjoni tas-Salmi (Lm600) u tal-Vanġeli (Lm1,000) tat-Testment il-Ġdid (l-ewwel edizzjoni) Lm7,000, kollha ġew mill-Kurja, b'donazzjoni jew self nominali. Il-Kurja ħallset l-ittajpjar (Lm500) ta' l-aħħar tajpskript tal-Bibbja, u ħarġet kapital ta' 'l fuq minn Lm70,000 għall-istampar definittiv tal-Bibbja Sħiħa. Kellna wkoll kontribuzzjoni mill-Patrijiet Franġiskani Konventwali ta' Lm200. Ma' dawn inżidu bil-pjaċir kollu li fi spirtu Ekumeniku ġie li rċevejna minn *St. Paul's Anglican Cathedral* u *St. Andrew Scotch Church* f'xi okkażżjonijiet speċjali, u l-*British & Foreign Bible Society* ta' Londra ikkontribwiet Lm100 għall-istampar tal-Vanġelu ta' San Mark.

Kellna wkoll kontribuzzjoni ta' xi Lm1,500 mill-pubbliku inklużi xi korpi kostitwiti bħall-*Council of Women of Malta* wara appell ġenerali għall-pubblikazzjoni tat-Testment il-Ġdid, l-ewwel edizzjoni. Kellna wkoll xi kontribuzzjonijiet minn persuni privati.

Dawn il-fondi servewna biex laħħaqna ma' l-ispejjeż tal-preparazzjoni għall-istampa u l-istess stampar tal-volumi li semmejna u xi ħidma ta' pastorali Bibblika. Jispjega wkoll il-prezz moderat ta' kull ma stampajna s'issa.

F'ismi u f'isem sħabi rrid nirringrazzja lill-korpi kostitwiti u l-pubbliku ġenerali u dawn il-persuni privati li semmejna, li għenuna bix-xogħol u l-pariri.

Inħarsu 'l quddiem

Hekk temmejna din il-ħarsa fuq fuq, dwar l-istorja tal-Bibbja Maltija f'dawn l-aħħar 160 sena; xogħol li mexa id f'id ma' l-iżvilupp tal-Malti bħala lsien miktub u l-bżonnijiet pastorali tal-Knisja. Ix-xogħol tagħna hu t-tmiem ta' dan il-proċess. Inħallu għall-ġudizzju ġeneruż tagħkom dwar il-kwalità u l-valur tiegħu. U hawn jiġi f'moħħi

l-kliem tat-traduttur tal-Għerf ta' Ġesù Bin Sirak meta kiteb:

"Intom mitlubin għalhekk li taqraw kollox b'rieda tajba u b'attenzjoni, u tagħdruna fejn ma kellniex ħila naqilbu xi kliem, minkejja li għamilna l-almu kollu tagħna fit-traduzzjoni." jew fil-kliem ta' l-awtur tat-tieni ktieb tal-Makkabin dwar l-opra tiegħu:

"Jekk inti miktuba tajjeb u mqassma bis-sengħa, dan li kont nixtieq; jekk ħarġet kajmana, u nofs kedda, dan li stajt nagħmel. Għaliex bħalma mhux tajjeb tixrob inbid waħdu jew ilma waħdu... hekk is-sengħa li tinseġ sewwa l-ġrajja tpaxxi 'l-widnejn ta' min se jaqra l-istorja u hawn hu t-tmiem."

Għall-awtur tal-Makkabin kien it-tmiem; għalina hu tmiem ukoll, imma fl-istess ħin il-bidu ta' ħidma pastorali Bibblika ġdida issa li għandna l-għodda fundamentali għal din il-ħidma.

Ma fadallix ħaġa oħra ħlief nirringrazzja lil kulħadd li għenna f'din il-ħidma matul dawn is-snin kollha, speċjalment lit-tradutturi li taw il-ħin, l-enerġija u t-talent tagħhom b'sens ta' sagrifiċċju tagħhom infushom; lil dawk li għenuna bil-mezzi materjali speċjalment l-Isqfijiet tal-Provinċja Maltija u lil dawk li privatament jew pubblikament fl-istampa kienu jagħmlulna l-qalb, għalkemm xi stonatura ma kinetx tonqos; imma anki din kienet timbuttana aktar 'il quddiem. Grazzi lilkom li għoġobkom tonorawna bil-preżenza tagħkom hawn il-lejla.

Jalla dan ix-xogħol fqajjar tagħna jservi għall-glorja ta' Alla u għall-ġid spiritwali ta' kulħadd.

Mons Karm Sant

L-AKKADEMJA

qiegħda thejji

numru speċjali ta'

IL-MALTI

dwar

Anton Buttigieg